

Az apróvad-tenyésztésről

SZEDERJEI ÁKOS

A vadászok sokszor ellenszenvvel viseltek a címben használt kifejezésnek, — a vadtenyésztés fogalmának — a használata iránt. Szerintük a vadászat — ez a test-edző és idegnyugtató sport és szórakozás — minden varázsát elveszti, ha a vadat háziállathoz hasonlóan tenyésztik. Mivel azonban a vadászat egyrészt nemcsak sport és szórakozás, hanem gazdasági ág is, — másrészt egyes kipusztult vadfajokat csak tenyésztéssel lehet rövid idő (3—4 év) alatt elszaporítani —, foglalkozni kell a vadtenyésztés kérdésével.

Mielőtt rátérek a tenyésztés lehetőségére és kivitelezésére, pár szóval reá világítok arra is, hogy egyáltalán érdemes-e ezzel foglalkozni? A vadtenyésztés ma már gazdasági ág, amit nemcsak nem lehet, de nem is szabad elhanyagolni. Jelentőségét már a 30-as években felismerték és a magyar vadállományt nemzetközi viszonylatban is kiválóvá fejlesztették. Csaknem 20 évvel ezelőtt, 1935-ben élővadállományunk értéke egyenlő volt az akkori juhállomány értékével. Hogy milyen fejlődési lehetőség előtt áll a mai vadállomány, arra jellemző a földművelésügyi minisztérium szakembereinek a megállapítása, mely szerint az 1935. évi élővadállományunk értékét 100%-nak véve, a mai állomány 175—180%-ra emelhető. Ugyanezen szakértők szerint hazánk fogolyállományát a mainak 20-szorosára, a fácánt 10-szeresére, és a nyulat kétszeresére lehetne fejleszteni. Tehát a fejlődésre van, és kell is hogy legyen lehetőség.

Az újabb rendelkezések értelmében a nagyvadas-területek ma az erdészet hatáskörébe kerültek, ami jogokkal, de kötelezettségekkel is jár. Egyik ilyen kötelesség a minőségileg leromlott nagyvadállomány feljavítása. Ehhez a munkához azonban a nagyvad szaporodás-biológiájának és fejlődésének megfelelően hosszabb idő, tehát egyelőre türelem és még befektetés szükséges. Hogy ezt némileg ellensúlyozzuk, gondoskodnunk kell a gyorsabban jövedelmező vadfajok elszaporításáról.

Hazánkban az apróvadból nagyon sok vadgazdaság jól pénzelt. Annak idején több eladósodott uradalom szanálta magát apróvadeladással, vagy a lelövési jog bérbeadásával. Volt olyan gazdaság is, ahol a vadtenyésztés volt az elsőrendű jövedelmező gazdálkodási ág. Például a turai birtokról nem búzát és kukoricát exportáltak, hanem fácánt. Még pedig olyan eredménnyel, hogy többek között még a fácántenyésztés klasszikus hazájába, Angliába is szállítottak Turáról abban az időben, amikor a fácánvoliereknél hazánkban még előszeretettel alkalmazták az angol fácánmestereket.

A helyesen üzemeltetett állami vadgazdálkodás is jövedelmező lehet. Példa erre az, hogy a negyvenes évek végén a nagy befektetések ellenére is jövedelemmel zárult a vadtenyésztés mérlege, amikor az erdészet kezelte a vadászerületeket. 1949-ben például 30 000 db export élőnyúl eladását tervezte az egykori Mállerd vadgazdasági osztálya. Már pedig az élő exportnyúl értéke is jelentős tényező! Erre jellemző, hogy egy db exportnyúl értéke egyenlő 11 kg vaj, vagy 321 db tojás, vagy 1,5 q búza exporthozamával.

A pénzérték mellett jelentős az a közvetett haszon is, amit a fácán és fogoly állatfajok eladásával okoz. Nem véletlen az, hogy a károsítók éppen ott szoktak fellépni, ahol régebben nagy fácán- és fogolyállomány élt. Ott, ahol eltűnt az egykori fácánállomány, több helyen a cserebogár-károsítás következtében nem lehet, vagy csak nagy költséggel lehet eredményesen erdősíteni.

Erre a jelenségre a tudományos kutatások is rámutattak. Spangenberg akadémikus szerint, ahol a fácán- és fogolyállomány a mértéktelen kilövés vagy más ok miatt lecsökkent, ott előbb vagy utóbb felléptek a kultúrnövények károsítói.

A vadgazdálkodási joggal együttjáró kötelezettség nekünk, erdészeknek azt írja elő, hogy a károsított területeken mielőbb szaporítsuk el a károsítókat pusztító állatfajokat, a többi területen pedig preventív védekezünk a károkozók elszaporodása ellen. Tehát nemcsak lehet, de kell is foglalkozni az apróvadtenyésztéssel, hogy meggátoljuk az erdőállományt károsítók további terjedését, és jövedelmezővé tegyük az erdőgazdaságok vadgazdálkodási mérlegét.

Az erdőn kívüli fásításokkal és az erdősítések területeinek növelésével megváltoztatjuk a természetet és átalakítjuk az ott diszró flórát. Ez az egyoldalú átalakítás azonban veszélyt is rejt magában. A kultúrnövények károsítói elleni védekezés egyik legismertebb módja az agrotechnikai védekezés. Az erdősítés következté-

ben, valamint az erdősávok létesítésével, az addig agrotechnikailag művelt területek, a fásítás után néhány évre valósággal melegágyai lehetnek a kultúrnövények növényi és állati károsítóinak. *Uszpenszkij* akadémikus szerint: „Az erdősávokba betelepülő cincérek, szűk, levélbogarak és levéltetvek, a más kártékony rovarok nemcsak az erdősávokban okozhatnak érzékeny kárt, hanem a köztük elterülő szántóföldeken és kertekben is“. *Kuzjakin* szerint: „A rágcsálók az erdősítésekben kívül a közelfekvő földek vetéseiben ugyancsak nagy kárt tehetnek“. Spangenberg akadémikus írja: „A telepített erdő nyomán megjelennek a kártevők is, mind a rágcsálók, mind a rovarok, amelyek esetleg az egész fiatal ültetést is tönkreteszik“. Folytathatnánk a tudósok, kutatók, erdő- és mezőgazdák, valamint a természetben nyitott szemmel járók megfigyeléseit, de ennek a tanulmánynak a célja nem ez. Egyébként a bemutatott kutatási eredményekből és megfigyelésekből is láthatjuk, hogy a flóra megváltoztatása csak akkor hoz jó eredményt, ha annak megfelelően a faunát is megváltoztatjuk. Ellenkező esetben ne csodálkozzunk, hogy addig nem tapasztalt mértékű erdő- és mezőgazdasági károk fognak az erdőtelepítések nyomán fellépni. A fauna kialakításánál elsőrendű fontosságúak azok az állatfajok, amelyek fékentartják a kultúrnövények károsítóit —, így tehát elsősorban betelepítendő a fácán és a fogoly.

A következő kérdés az, hogy lehet-e az apróvadtenyésztéshez elegendő és megfelelő terület találni az erdészeti kezelésében? Erre könnyű válaszolni. Igen. Van elegendő terület, — mégpedig nagyon nagy kiterjedésű területek alkalmasak fácán- és fogolytenyésztésre. Elsősorban a több, mint 100 000 hektárt kitevő mezőgazdasági területeket használhatjuk fel erre a célra. Ezen az óriási területen olyan tenyész- és törzsállományt lehetne nevelni, ami élővadexportunkat csaknem teljesen fedezné — tehát nagy jövedelmet biztosítana és ugyanakkor csökkentené a kártevők elszaporodásának a lehetőségét is.

Általában még a szakemberek egy része is azt tartja, hogy az erdészetnek kevés fácán- és fogolytenyésztésre alkalmas területe van. Ez tévedés. Még a már említett óriási, mezőgazdaságilag művelt, vadtenyésztésre alkalmas területen kívül is, legalább félmillió, tehát még 50 000 hektár olyan erdősült területünk van, ahol nagyon jól lehetne fácánt tenyészteni. Külföldön nagyon sok fácános van az erdőben.

Sok vadász emlékszik még az egykori kitűnő, Szatmár megyei Bükk hegységben nagy erdő közepén levő fácánosra. Az alföldi és dombvidéki erdeink igen nagy része is alkalmas fácán- és több helyen fogolytenyésztésre is. Tehát bőségesen volna terület, de fácán és fogoly nincs, amivel az erre alkalmas helyeket benépesíthetnénk. Legalább is ma nincs annyi, hogy ezzel belátható időn — 3—4 éven belül — a zárttéri (ún. mesterséges) tenyésztés, illetve elszaporítás nélkül benépesíthetnénk vadgazdaságainkat. Ezzel kapcsolatban végezzünk egy kis számítást. Az erdészeti által kezelt területünk mai fácánállománya az O. E. F. nyilvántartása szerint 5700 db fácán és 1335 db fogoly. A fácánállományt tételezzük fel 1:2 (1 kakas, 2 tyúkhöz), a fogolynál 1:1 kedvező ivararányt. A fácán és fogoly természetes úton rendkívül lassan szaporodik. Például az évtizedek óta kitűnően kezelt zsidlohovicei fácánosban, ahol a fácán-tenyésztés az elsőrendű érdek — és nem az erdő- és mezőgazdálkodás —, tehát ahol a fácán mindent megkap (tavasszal a kikaszált tojásokat kikeltetik, télen a fácánokat erősen etetik stb.) az évi szaporodás nem több, mint a tyúkok számának kétszerese. Tehát nagyon optimálisan számolunk akkor, ha hazai viszonylatban a tyúkok számának kétszeresét vesszük évi szaporulatnak. A mai 5700 fácánból a fenti ivararány szerint 3800 db a tyúk. Ennek a tyúkállománynak az első évben — az előbbieik értelmében — 7600 csibéje nő fel. A csibék ivararányát 1:1-nek véve, ez 3800 db újabb tyúkot jelent, így tehát a második évben már 7600 db tyúknak lesz. Ennek szaporulata a harmadik évben 15 200. Tehát, ha minden jól megy és optimális környezeti tényezőket, valamint tenyésztési viszonyokat tételezünk fel, három év alatt 15 200 db fácánnal számolhatunk. Ez pedig valósággal el fog veszni a benépesítendő 150 000 hektáros területen.

Ez a kis számadás önmagától beszél. Hogy miért nem lehet a sokak által emlegetett „félvad-tenyésztéssel“ kísérletezni. Négy év alatt alig valamit, vagy talán semmit sem fejlődött fácánállományunk, de nőtt a károsítók által pusztított területek mennyisége. Tehát ez a módszer már kipróbáltuk.

Ezek után pedig nézzük meg, hogy mi a jól kezelt volierek hozama. A külföldi fácántelepek tojáshozama tyúkonként 50—60 db körül jár. Ne vegyük ezt a nálunk még soha el nem ért nagy hozamot, hanem számoljunk csak 40 db-os tyúkonkénti hozammal, amit már legjobb hazai telepünk két törzse évekkel ezelőtt is elért, akkor amikor még nem volt megfelelő tenyészanyagunk és a kísérleti voliert is az évben

építették. A jól kezelt voliennek legalább 30 csirkét kell tyúkonként produkálnia, ami egy közepes kapacitású 1000 tyúkos voliennél, évi 30 ezer fácánt jelent. Ha még nem is vesszük ezt az eredményt, hanem ennek csak a felét, akkor is azt találjuk, hogy egyetlen ezertyúkos jól kezelt volier már az első évben is annyit produkálhatna, mint az egész területen levő mai fácánállomány három év alatt.

Természetesen az sem lehet ok a zárttenyésztés (voliertenyésztés) kevésbé gazdaságos volta, hogy az egy-két rosszul működő hazai fácántelepünk ráfizetéssel dolgozik. Megfelelő szakemberek beállításával, tenyészanyaggal, megfelelő körülmények között — nem maradhat el az eredmény. Ha külföldön a magánkézben levő zárttenyésztetek (volierek) nagy jövedelmet hoznak, a hazai telepeinknek sem lehet ezek mögött maradnia, csak küszöböljük ki az eddigi hibákat! Ha nem volnának megfelelő fácánmestereink, hívjunk meg külföldieket, de semmiesetre se topogjunk egy helyben és nézzük ölbetett kézzel, hogy veszítjük el egyik külföldi piacot a másik után, és hogy milyen gyorsan terjednek el a kultúrnövényeinket károsító állati és növényi fajok.

Először a meglévő egyetlen fácántelepet kell megfelelően korszerűsíteni, majd a csaknem teljesen tönkrement másik két telepet kell felújítani még ebben az évben, később pedig évente annyi telepet kell létesíteni, hogy mielőbb elérjük a kívánt fácán-és fogolyállományt.

Végül még egyszer foglalkozni kívánok az egyes tenyésztési módszerekkel, hogy végleg tisztázzam a téves fogalmakat. Hazai vadászaink között sajnos nagyon elterjedt az a hiedelem, hogy a fácántenyésztésnél három módszer van: vad, félvad és mesterséges tenyésztés. Magam is hibás vagyok, hogy ezek a fogalmak így elterjedtek, ugyanis annakidején a könnyebb érthetőség kedvéért így írtam ezt le és előadásaimban is ezt hangoztattam. Az volt akkor a célom, hogy könnyebben megmagyarázzam a magára hagyott, vadon élő fácán és a volierekben tartott fácán szaporodás-biológiája közötti nagy különbséget. Sajnos, különösen az ún. félvadtenyésztésről terjedtek el nagyon téves hiedelmek. Általában azt hiszik, hogy a félvadtenyésztés fogalmának nevezett gazdálkodásnál — alig kell valamit tenni. Pedig ez erős tévedés. Itt is szükség van teletető voliere, a tojáshozam fokozására, a tojásrakást elősegítő kondíciójavításra, a kiikaszált tojások kikeltetésére, a csibék felnevelésére stb. Márpedig ezekhez a munkamozzanatokhoz is berendezések, tehát költségbefektetések kellenek. Míg ezek mincsenek készen, legalább is önámítás — félvadtenyésztésről beszélni. Általában, ha már annyira félreértettük, küszöböljük ki ezt a fogalmat a hazai vadgazdálkodásból, mint ahogy ezt külföldön is teszik. A vadon, tehát a fácánnak szabadban való tenyésztése, óvása, gondozása, etetése és a zárttéri tenyésztés, vagy ahogy az általában elterjedt, a voliertenyésztés között tegyünk különbséget, — de ne iktassuk be a félvadtenyésztés fogalmát. Ahogy azt már írtam, az első gazdálkodási módszer hosszadalmas, és a több millió forintot kitevő rovar- és gyomkárosítások, valamint az elmaradt valutabevételünk azt nem engedi meg, ezért mielőbb rá kell ténnünk a gyorsabb eredményt hozó zárttéri (volier) tenyésztésre.

Ugyanígy a fogoly elszaporításával is kell foglalkoznunk. A fogolytenyésztésre is van bőséges területünk, hiszen legalább 100 000 hektár alkalmas erre a célra. Ezen az óriási kiterjedésű területen segítség nélkül nem fog elszaporodni a fogoly. Ezért itt is be kell vezetni a téli kamrázást, és az ERTI által kidolgozott módszerek szerint a zárttéri tenyésztést is.

A nyulat nem kell különösképpen tenyészteni, csak óvni, gondozni és szigorú teleken etetni, és minden különös mesterkedés nélkül hamar el fog szaporodni. Az erdészet által kezelt területeken könnyen el lehetne érni olyan nyúlállományt, hogy évente 30—40 ezer élőnyúl befogása mellett 50—60 ezer lótt nyúl lenne a teríték.

